

ตำนานพระเจ้ากาวีละ

พระเจ้ากาวีละ พระบรมราชานราธิบดินทร์สุริยวงศ์ องค์อินทสุรศักดิ์สมญามหาหัตติยราชาไชย

เป็นบุตรของเจ้าฟ้าชายแก้ว ซึ่งตอนนั้นเป็นเจ้าเมืองลำปาง กับนางจันทาเทวี เป็นหลานปู่หลานย่าคนแรกของ พระยาสุลวฤชาชัยกับแม่เจ้าพิมพา (ในจารึกหลังพระพุทธรูปหินวัดเชียงใหม่ เรียก “นางพิมมลา” ส่วนตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ เรียก “นางพิมพา”) เป็นต้นตระกูล ณ เชียงใหม่ ณ ลำพูน ณ ลำปาง และเชื้อเจ็ดตน

พระเจ้ากาวีละ สมภพเมื่อจุลศักราช 1104 ปีก่อ จัควาศก (พ.ศ. 2285) เมื่อบวชอยู่นั้นอาจารย์ให้ชื่อว่า “เจ้าขนานกาวีละ” มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันรวม 10 คน เป็นหญิง 3 คน ชาย 7 คน ดังนี้

- เจ้ากาวีละ (ได้เป็น เจ้าหลวงเชียงใหม่)
- เจ้าคำสม (ได้เป็น เจ้าหลวงนครลำปาง)
- เจ้าน้อยธรรม (ต่อมาได้เป็น เจ้าหลวงธรรมลังกา เจ้าหลวงเชียงใหม่องค์ที่ 2)
- เจ้าดวงทิพ (ได้เป็น เจ้าหลวงนครลำปาง)
- เจ้าหญิงศรีอินชา (ต่อมาได้เป็น พระอัครชายาเธอเจ้าศรีอินชา ในกรมพระราชวังบวร มหาสุรสีหนาท)
- เจ้าหญิงศรีวัฒนา

- เจ้าหมุหล้า (ได้เป็น อุปราชเมืองนครลำปาง)
- เจ้าคำพัน (ต่อมาได้เป็น เจ้าหลวงเศรษฐีคำพัน เจ้าหลวงเชียงใหม่องค์ที่ 3)
- เจ้าหญิงศรีบุญทัน
- เจ้าบุญมา (ได้เป็น เจ้าหลวงเมืองลำพูน)

พระเจ้ากาวิละ มีบุตร-ธิดา 5 คน ได้แก่

- เจ้าน้อยสุริยวงศ์ (ได้เป็น ราชบุตรเชียงใหม่)
- เจ้าหนานสุริยวงศ์ (ได้เป็น พระยาบุรีรัตน์เมืองเชียงใหม่ ภายหลังได้เป็นพระเจ้ากาวิโลรสสุริยวงศ์ เจ้าหลวงเชียงใหม่องค์ที่ 6)
- เจ้าหนานมหาวงศ์ (ได้เป็น เขยเจ้าลำพูน)
- เจ้าหญิงคำใส
- เจ้าหนานไชยเสนา (เป็นเขยพระยาเชียงใหม่คำพัน)

พระเจ้ากาวิละถึงแก่พิราลัย ในจุลศักราช 1177 (พ.ศ. 2358) เดือนยี่เหนือ แรม 4 ค่ำ วันพุธ ยามแตรบอก

เวลาเข้าสู่เที่ยงคืน รวมเวลาปกครองเมืองเชียงใหม่ 32 ปี รวมพระชนมายุได้ 74 ปี

อาณาจักรล้านนาสมัยราชวงศ์มังราย ตกอยู่ภายใต้การปกครองของพม่า ตั้งแต่ พ.ศ. 2101 เป็นต้นมา บางช่วงก็เป็นอิสระ บางช่วงก็ขึ้นกับกรุงศรีอยุธยา นับเป็นเวลาที่ประชาชนพลเมืองต่างก็ได้รับความเดือดร้อน นานาประการ อันเกิดจากการกดขี่ข่มเหงของพม่า ซึ่งมีโป่งกัยคามินี แม่ทัพปกครองเมืองเชียงใหม่ขณะนั้น

เจ้าฟ้าชายแก้ว บิดาของเจ้ากาวิละ เป็นเจ้าเมืองลำปางในฐานะเมืองขึ้นของพม่า เจ้ากาวิละและเจ้าดวงทิพน้องชาย ถูกพม่าใช้ให้ยกกองทัพไปตีเมืองเวียงจันทน์ได้ พร้อมกับนำบิดาเจ้าเมืองเวียงจันทน์ชื่อนางสามผิว ไปถวายพระเจ้าอังวะ นับแต่นั้นมา เมืองลำปาง ลำพูน เชียงใหม่ เชียงราย เชียงแสน หัวเมืองล้านนาทั้งหมด ตกอยู่ใต้อำนาจพม่า

ปี พ.ศ. 2312 โป่งกัยคามินีถึงแก่กรรม พระเจ้าอังวะแต่งตั้งโป่มะยูง่วนมาครองเมืองเชียงใหม่ เนื่องจากชอบใช้ผ้าขาวโปกห์ ชาวเมืองจึงเรียกโป่หัวขาว

พ.ศ. 2313 พม่าพยายามอย่างยิ่งที่จะให้ชาวล้านนาตกเป็นทาสของพม่า ทั้งด้านวัฒนธรรมด้วย จึงมีประกาศให้บรรดาหัวเมืองขึ้นล้านนาให้ผู้ชายสักขาคำ ให้ผู้หญิงขวกหูใส่ม้วนลาน ตามแบบลัทธิธรรมเนียมพม่า

ในยุคนั้น พม่ากำลังเรืองอำนาจเพราะสามารถรบชนะกรุงศรีอยุธยาเมื่อปี พ.ศ. 2310 ความเสียหายของกรุงศรีอยุธยาครั้งนั้นมากมาย จนเมื่อพระเจ้าตากสินกู้เอกราชคืนแล้วจะบูรณะก็เหลือกำลัง จึงย้ายเมืองไปตั้งอยู่กรุงธนบุรี แม่ทัพสำคัญของพม่าที่ตีกรุงศรีอยุธยาคือ โป่เจียก หรือ โป่สุพลา ต่อมาได้ปกครองเมืองเชียงใหม่

เมื่อพระเจ้ากรุงธนบุรีกำจัดอำนาจของพม่าให้หมดไปจากแผ่นดินไทย จึงได้รับความร่วมมือจากผู้นำชาวไทยเป็นอย่างดี ดังเช่น เจ้ากาวิละกับน้องชายทั้งหมด ซึ่งขณะนั้นอยู่ที่เมืองนครลำปาง ทำกลอุบายให้พม่าเชื่อว่า คนไทยสวามิภักดิ์ต่อพม่า แต่พม่าก็ไม่หลงเชื่อ กลับจับตัวเจ้าฟ้าชายแก้วผู้เป็นบิดาของเจ้ากาวิละ และน้องทั้งหกพันธนาการและจำคุกไว้

หากปรากฏแน่ชัดว่าเจ้ากาวิละและน้องทั้งหกคิดทรยศก็จะประหารชีวิตเจ้าฟ้าชายแก้ว

กองทัพของเจ้ากาวิละ พร้อมกับกองทัพของพระเจ้ากรุงธนบุรี โดยการประสานความร่วมมือกับนายน้อยวิฑูรย์ กับน้องสมพิตรชาวเชียงใหม่ซึ่งอยู่กับพม่า เปิดประตูเมืองเชียงใหม่ให้กองทัพไทยเข้าตีเมือง

เชียงใหม่ได้จากพม่าสำเร็จเมื่อวันอาทิตย์ เพ็ญเดือน 5 เหนือ (เดือน 3 ใต้) ปีมะเมีย อศก ปี พ.ศ. 2317 (จ.ศ. 1136) ขณะนั้นเจ้ากาวิละอายุได้ 32 ปี

เมื่อเจ้ากาวิละสามารถขับไล่กำลังพม่าออกจากเมืองเชียงใหม่ ได้ไพร่พลมาถวายกษัตริย์ แต่ในปี พ.ศ. 2325 มีการผลักดันแผ่นดินคือ เจ้าพระยาจักรี ได้ปราบดาภิเษกเป็น ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี

พระเจ้าอยู่หัวทรงถือเป็นความชอบที่เจ้ากาวิละนำข้าวของและไพร่พลถวาย จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเจ้ากาวิละซึ่งขณะนั้นอายุได้ 40 ปี เป็นพระยามังรายวิชิตปราการกำแพงแก้วครองเมืองเชียงใหม่ และในยุคนี้นี้เรียกว่า ยุค “เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง ” คือไปชักชวนหรือตีเมืองเล็กเมืองน้อยได้ ก็นำไพร่พลเมืองมารวมกันที่เวียงป่าซาง แบ่งผู้คนไปไว้ตามที่ต่าง ๆ ที่เมืองร้าง เช่น ลำปาง ลำพูน และเชียงใหม่

ในยุคนี้นี้ ได้ดินแดนกว้างไกลไปถึงลุ่มแม่น้ำสาละวิน และสิบสองปันนา โดยเฉพาะที่เคยเป็นเขตน้ำหนึ่งดินมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ

แหล่งที่มา

นภสัณนัฏ พุ่มสุโข. 2548. ตำนานพื้นบ้านภาคเหนือ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บ้านหนังสือ. หน้า 66-71.